

Eindtermen VWO

Domein N

Markt, overheid en economische orde

Domein N Markt, overheid en economische orde

Eindterm 59*:

Allocatie:

Allocatie heeft te maken met de aanwending/gebruik van de productiefactoren (natuur, arbeid, kapitaal en management) bij de productie van goederen (producten en diensten).

Hierbij stellen we ons o.a. de volgende vragen;

- wat wordt geproduceerd (consumptiegoederen of kapitaalgoederen)?
- hoe wordt geproduceerd (arbeidsintensief of kapitaalintensief)?
- waar wordt geproduceerd (nationale en internationale arbeidsverdeling)?
- hoeveel wordt geproduceerd (productiecapaciteit, effectieve vraag, bezettingsgraad)?
- wie produceert (marktsector of overheid)?
- en voor wie wordt geproduceerd (intermediair of eindverbruik)?

Allocatie is een keuzeprobleem dat internationale dimensies kent;

De allocatie verandert o.a. door:

- opkomst van nieuwe economische centra; de NIC's (NIC = newly industrialising countries, bijv.: Korea, Taiwan en China);
- internationale arbeidsverdeling (zie eindterm 9);
- verschuivingen in de internationale handelsstromen a.g.v. samenwerkingsverbanden;
- vermindering van protectionisme door de WTO (World Trade Organisation), zie eindterm 13*.

Soorten goederen:

1)	Consumptiegoederen	Worden gekocht door <u>gezinnen</u> . Er kunnen geen andere goederen mee worden geproduceerd.
a)	<i>Niet-duurzame consumptiegoederen:</i>	Worden in één keer <u>verbruikt</u> . Bijv.: eten en drinken.
b)	<i>Duurzame consumptiegoederen:</i>	Gaan langer mee; worden vaker <u>gebruikt</u> . Bijv.: dvd-speler, fiets, computer, enz.
2)	Kapitaalgoederen	Kunnen andere goederen mee worden geproduceerd. Worden gekocht door <u>bedrijven en overheid</u> .
a)	<i>Vlottend kapitaal:</i>	Gaan slechts één productieproces mee (bijv.: hulp- en grondstoffen, voorraden).
b)	<i>Vast kapitaal:</i>	Gaan meerdere productieprocessen mee (bijv.: machines, gebouwen).

NB: De status van een goed wordt bepaald door de koper: Als een auto wordt gekocht door een gezin dan is die auto een consumptiegoed. Zou die auto zijn gekocht door een taxibedrijf dan zou die auto een kapitaalgoed zijn.

Economische orde:

Organisatie van de economie; HOE wordt besloten, wat, hoe, waar, hoeveel, door wie en voor wie er geproduceerd wordt (zie eindterm 61*).

NB: Hoe beter deze organisatie hoe beter de allocatie (meer productie met minder verspillingen).

Eindterm 60*:

Prijs- of marktmechanisme:

De prijs van een goed komt tot stand door vraag en aanbod:

Prijs: de prijs (= p) is de in geld uitgedrukte waarde van een goed (product /dienst).

Vraag:

De gevraagde hoeveelheid (= qv) van een bepaald goed is afhankelijk van de prijs (= p).

Als: $p \uparrow \Rightarrow qv \downarrow$ en als: $p \downarrow \Rightarrow qv \uparrow$

Aanbod:

Ook de aangeboden hoeveelheid (= qa) is afhankelijk van de prijs (= p).

Als: $p \uparrow \Rightarrow qa \uparrow$ (de producent kan meer winst maken) en als: $p \downarrow \Rightarrow qa \downarrow$

Overschotten / tekorten en de prijs:

Aanbodtekort (vraag > aanbod) $\Rightarrow p \uparrow$

Aanbodoverschot (vraag < aanbod) $\Rightarrow p \downarrow$

NB: Het prijsmechanisme is typerend voor de marktsector:

Dit is een gedecentraliseerde besluitvorming (particuliere sector beslist).

beslisser = betaler = gebruiker

Budgetmechanisme

Het Parlement (Eerste en Tweede Kamer) bepaalt de omvang/samenstelling van de overheidsbegroting. De volksvertegenwoordiging beslist over de goederenvoorziening (collectieve goederen, quasi-collectieve goederen, individuele goederen; zie eindterm 61*) en de financiering daarvan. Deze beslissingen worden vast gelegd in de overheidsbegroting (miljoenennota).

NB: Het budgetmechanisme is typerend voor de overheidssector:

Dit is een gecentraliseerde besluitvorming (overheid beslist).

beslisser = overheid; regering, parlement, gemeente, provincie.

betaler = de belastingbetaler.

gebruiker = iedereen, het volk.

Marktsector / collectieve sector:

1)	Marktsector:	<i>Oogmerk:</i> productie gericht op winst. <i>Mechanisme:</i> prijs- of marktmechanisme.
a)	Primaire sector	Producten /grondstoffen aan de natuur onttrekken. Bijv.: agrarische bedrijven, visserij, mijnbouw.
b)	Secundaire sector	Verwerkingen van grondstoffen. Bijv.: (verwerkende) industrie, bouwnijverheid.
c)	Tertiaire sector	Commerciële dienstverlening. Bijv.: handel, horeca, detailhandel, bank- en verzekeringswezen.
2)	Quartaire sector:	<i>Oogmerk:</i> maatschappelijke (niet-commerciële) dienstverlening. <i>Mechanisme:</i> budgetmechanisme. Bijv.: gezondheidszorg, onderwijs.

Eindterm 61*:**Overheidsproductie:**

1)	<i>Collectieve goederen:</i>	Goederen die niet door bedrijven kunnen worden geproduceerd en die door de hele gemeenschap worden gebruikt. <i>Individueel betalen is onmogelijk, vandaar ze uit de belastingen worden gefinancierd.</i> Bijv.: defensie, justitie.
2)	<i>Quasi-collectieve goederen:</i>	Goederen die door bedrijven zouden kunnen worden geproduceerd, maar die om bepaalde redenen (zie hieronder) door de overheid worden voortgebracht. <i>Meestal moet er individueel een deel van de kosten worden betaald, de rest past de overheid bij.</i> Bijv.: onderwijs, aanleg van wegen, gezondheidszorg.
3)	<i>Individuele goederen:</i>	Goederen die door de overheid via overheidsbedrijven worden geproduceerd. Ook hier spelen vaak maatschappelijke redenen een rol (zie hieronder). <i>Ze worden individueel betaald.</i> Bijv.: gas, water en elektriciteit (openbare nutsbedrijven).

Redenen/voordelen van overheidsproductie:

- geen machtsmisbruik (bij monopolie); product /dienst blijft kwalitatief goed en betaalbaar;
- ook onrendabele projecten worden gerealiseerd;
- overheid krijgt zelf de eventuele winst (= inkomsten voor de overheid);
- schaalvergroting leidt tot lagere kosten per stuk; goedkoper voor de consument;
- (negatieve) externe effecten zijn beter beheersbaar (o.a. milieuaspecten).

Merit-goods (bemoegoederen):

Goederen waarvan de overheid vindt dat ze voor iedereen bereikbaar c.q. betaalbaar moeten zijn. De overheid stimuleert het gebruik o.a. door het verstrekken van subsidies ($p \downarrow \Rightarrow qv \uparrow$).
Bijv.: onderwijs, openbaar vervoer, cultuur; musea, theater.

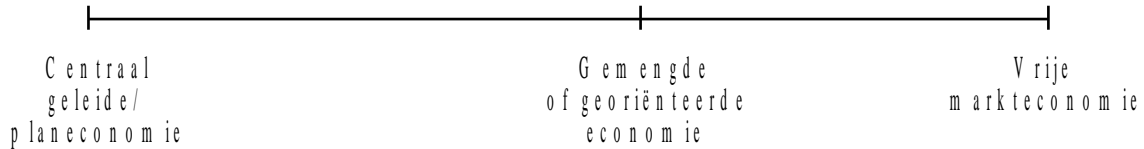
Demerit-goods:

Van goederen waarvan de overheid vindt dat ze slecht zijn voor de volksgezondheid of het milieu wil de overheid het gebruik afremmen, o.a. door het heffen van accijns ($p \uparrow \Rightarrow qv \downarrow$).
Bijv.: alcohol, tabak, benzine.

Productie van de marktsector:

De productie van de marktsector betreft individuele goederen. Hier is de beslisser, de betaler en de gebruiker één persoon (beslisser = betaler = gebruiker).

Economische orde: organisatie van de economie (zie ook eindterm 59*).

a) Centraal geleide volkshuishouding of planeconomie:

<i>Planmechanisme;</i>	Overheid bepaalt de prijzen en de aanwending/gebruik van productiemiddelen.
<i>Gecentraliseerde besluitvorming;</i>	De Staat neemt alle economische beslissingen.
Plannen zijn:	Voorschriften.
Voorbeeld:	Cuba, voormalige USSR, China.
Nadelen:	Inefficiënte productie, verspillingen en bureaucratie.
Voordelen:	Het algemene nut wordt minder snel uit het oog verloren.

b) Vrije ruilverkeerhuishouding of markteconomie:

<i>Markt- of prijsmechanisme;</i>	Vraag en aanbod bepalen de prijs en zorgen voor evenwicht.
<i>Gedecentraliseerde besluitvorming;</i>	De particulieren zijn vrij in hun besluitvorming.
Plannen zijn:	Voorspellingen.
Voorbeeld:	VS.
Nadelen:	Onrendabele projecten worden nooit gerealiseerd, algemeen nut secundair, sociale onrechtvaardigheid.
Voordelen:	Efficiënte productie, weinig verspillingen.

De meeste landen, waaronder ook Nederland, hebben een mengvorm van deze twee uitersten:

c) Gemengde of georiënteerde (Nederlandse) economie:

<i>Budgetmechanisme;</i>	Voor de overheidssector geldt dat besluitvorming in het parlement over de omvang en samenstelling van de overheidsbegroting bepaalt op welke wijze de productiefactoren worden gebruikt.
<i>Prijs- of marktmechanisme;</i>	Voor de marktsector moet in principe het prijs- of marktmechanisme voor evenwicht zorgen, echter als de overheid de uitkomst onaanvaardbaar vindt, zal ze ingrijpen (bijv. huursubsidie, accijnzen, minimum en maximumprijzen).
<i>Gecentraliseerde besluitvorming;</i>	De overheid bepaalt de grenzen waarbinnen de individuen vrij zijn (economische) beslissingen te nemen. Grenzen voor producenten liggen o.a. op het gebied van: Marktgedrag, milieu, veiligheid, volksgezondheid en de sociale zekerheid.
<i>Gedecentraliseerde besluitvorming;</i>	De particuliere sector is vrij binnen deze door de overheid gestelde grenzen.
Plannen zijn:	Indicatief; de overheid steunt het marktmechanisme met beleidsplannen; plannen zijn voorstellen (beleidsvarianten).
Voorbeeld:	Nederland, België, Luxemburg, Duitsland.
Nadelen:	Complex, star, ontbreken van doelmatigheidsprikkels.
Voordelen:	Efficiëntie, het algemene nut wordt minder snel uit het oog verloren.

Nederland als overlegeconomie:

In het buitenland is Nederland bekend om zijn ‘Poldermodel’.

Poldermodel:

De kern van dit model ligt in de overlegstructuur tussen de sociale partners; de werkgeversorganisaties en de werknemersorganisaties (de overheid stuurt het overleg). Ondanks het feit dat de partijen vaak strijdige belangen hebben (werknemers willen een hoger loon maar werkgevers willen liefst juist lagere loonkosten) zijn ze bereid tot het doen van concessies. Men komt in Nederland eerder tot een compromis, dit in tegenstelling tot vele andere landen. Een andere belangrijke factor in dit model is de loonmatiging.

Loonmatiging: Hieronder verstaan we een geringe loonstijging. Doordat de lonen relatief (in verhouding tot het buitenland) weinig stegen, verbeterde de internationale concurrentiepositie (en werkgelegenheid) van Nederland.

Loonstop: Hieronder verstaan we de situatie waarbij de lonen niet stijgen maar constant blijven (stijging = 0%).

S.E.R.:

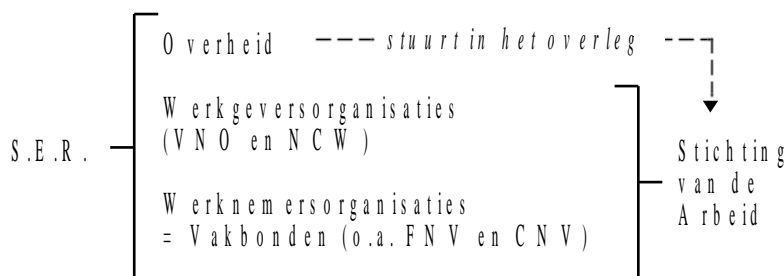
De Sociaal Economische Raad is een adviesorgaan van de regering t.a.v. sociale en economische vraagstukken.

De SER bestaat uit 33 personen; 11 leden uit de werkgeversorganisaties, 11 uit de werknemersorganisaties en 11 Kroonleden (namens de overheid).

Stichting van de Arbeid:

De Stichting van de Arbeid is het (arbeidsvoorwaarden)overleg tussen de werkgeversorganisaties en de werknemersorganisaties.

De overheid, die geen partij is in dit overleg, stuurt het overleg; zo zal de Minister van Economische Zaken op loonmatiging aandringen indien dit economisch wenselijk is. (Zie ook eindterm 47 en 48).

Eindterm 62:

Economische politiek: het beïnvloeden van de economie door de overheid.

De regering heeft ten aanzien van de economische politiek een voorbereidende en uitvoerende functie. Het parlement heeft een wetgevende functie en controlerende bij het voeren van economische politiek:

Regering: Voorbereiding ⇒ *Parlement:* Wetgeving ⇒ *Regering:* Uitvoeren ⇒ *Parlement:* Controle

De rijksoverheid wordt bij het voeren van economische politiek ondersteund door adviesorganen.

Adviesorganen van de overheid:

a)	<i>SER</i> (<i>Sociaal Economische Raad</i>)	Advies bij belangrijke beleidsvoornemens op sociaal-economisch gebied. De SER bestaat uit 33 personen; 11 leden uit de werkgeversorganisaties, 11 uit de werknemersorganisaties en 11 Kroonleden (namens de overheid).
b)	<i>CPB</i> (<i>Centraal Planbureau</i>)	Advisering en voorspellen op basis van economische modellen, bijv.: VINTAFF. (toekomst).
c)	<i>CBS</i> (<i>Centraal Bureau voor de Statistiek</i>)	Verzamelen en publiceren van statistische gegevens. (verleden).

Eindterm 63:**Overheidsontvangsten (= B):**

1)	Belastingen:	Gedwongen betalingen aan de overheid waar geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat (men betaalt belasting maar ziet niet direct iets terug).
a)	<i>Directe belastingen:</i>	Degene die betaalt en afdraagt is één persoon. (belastingen op inkomen, winst en vermogen). Bijv.: Inkomstenbelasting, Vennootschapsbelasting en Vermogensbelasting.
b)	<i>Indirecte belastingen:</i>	Degene die de belasting afdraagt, is niet de persoon die de belasting betaalt (kostprijsverhogende belastingen). Bijv.: accijns, BTW.
2)	Niet-belastingontvangsten:	
a)	<i>Retributies:</i>	Gedwongen betalingen aan de overheid waarbij (wel) sprake is van een direct aanwijsbare tegenprestatie. Bijv.: leges voor paspoort en rijbewijs, parkeergeld, schoolgeld enz..
b)	<i>Inkomsten uit overheidsbedrijven en deelnemingen</i>	De overheid bezit aandelen in bedrijven. Bijv.: KPN, NS, NAM.
c)	<i>Aardgasbaten:</i>	Na de belastingen de grootste bron van inkomsten.
d)	<i>Overige:</i>	o.a. Staatsloterij.

Overheidsuitgaven (= O):

1)	Overheidsbestedingen;	Leggen beslag op productiefactoren; de overheid krijgt er iets voor terug.
a)	<i>Consumptieve bestedingen:</i>	- materiële overheidsconsumptie (bijv.: uitgaven voor onderwijs) - ambtenarensalarissen.
b)	<i>(Overheids-)investerings:</i>	Aankoop van kapitaalgoederen door de overheid.
2)	Overdrachtsuitgaven;	Overheid krijgt er niets voor terug (bijv: huursubsidies, investeringssubsidies, milieusubsidies, ontwikkelingshulp, studiebeurzen).

NB 1:

Een andere verdeling:

De uitgaven van de overheid naar departementale categorieën (per ministerie).

NB 2:

In bovenstaande schema's ontbreken de inkomsten en uitgaven i.v.m. de sociale zekerheid.

De reden hiervan is dat de ontvangst van sociale premies en de betaling van sociale

uitkeringen niet bij de overheid hoort; deze taak valt toe aan de sociale zekerheidsinstellingen.

De overheid en de sociale zekerheidsinstellingen vormen samen de collectieve sector (zie ook eindterm 78).

Miljoenennota:

De derde dinsdag in september is de dag waarop de regering haar financieel-economisch beleid presenteert. In de Troonrede wordt informatie gegeven over de financiële en economische situatie van ons land:

a)	<i>Rijksbegroting;</i>	Een overzicht van de begrote (= verwachte) inkomsten en uitgaven van de overheid.
b)	<i>Miljoenennota;</i>	Samenvatting van de rijksbegroting en een beschrijving van de verwachte economische gevolgen.

Tegelijk met de presentatie van de regering, publiceert het Centraal Planbureau (= CPB) haar Macro Economische Verkenningen (= MEV); verwachting van de ontwikkeling van de werkloosheid, inflatie, betalingsbalans, enz. (= het spoorboekje van de Nederlandse economie).

De structuur van de Nederlandse economie:

De overheid heeft een grote invloed op de Nederlandse economie:

Collectieve lastendruk (= deel van het nationaal inkomen dat naar de overheid gaat) is $\pm 55\%$.

Collectieve lasten:

Collectieve lasten = belastingen + premies sociale verzekeringen + retributies.

Collectieve lastendruk: de collectieve lasten als percentage van het nationaal inkomen (= Y);

$$\text{Collectieve lastendruk} = \frac{\text{collectieve lasten}}{\text{nationaal inkomen}} \times 100\%$$

Draagvlaktheorie:

De marktsector is het draagvlak van de collectieve sector, m.a.w. de uitgaven van de collectieve sector worden door de marktsector betaald. De marktsector betaalt immers belastingen, premies sociale verzekeringen en bijvoorbeeld retributies (collectieve lasten) aan de overheidssector.

De overheid heeft de laatste jaren getracht haar rol in het economische leven te verminderen door:

1)	<i>Deregulering;</i>	Vermindering /vereenvoudiging van wetten en regels. (deregulering \leftrightarrow regulering).
2)	<i>Privatisering;</i>	Werkzaamheden die door de overheid werden verricht laten doen door bedrijven (bijv.: P.T.T. /K.P.N. en N.S. zijn zelfstandige bedrijven geworden). (privatisering \leftrightarrow nationalisering).
3)	<i>Decentralisatie;</i>	Bevoegdheden en financiële middelen overhevelen van de centrale overheid naar de lagere overheid (bijv.: uitvoering van de sociale vernieuwing). (decentralisatie \leftrightarrow centralisatie).

Belangrijke opmerking vooraf:

Het gaat bij de resterende stof van deze eindterm niet zo zeer om parate kennis maar om het vermogen gegevens te interpreteren en toe te passen. De Nederlandse belastingwetgeving is complex, deze uitleg is dan ook bewust vereenvoudigd zonder de structuur van de huidige wetgeving uit het oog te verliezen. Kortom: “Leuker kunnen we het niet maken, wel gemakkelijker”.

Belastingen:

Gedwongen betalingen aan de overheid waar geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat (men betaalt belasting maar ziet niet direct iets terug).

Belastingbeginselen: (uitgangspunten van de belastingheffing)

a)	<i>Profijtbeginsel;</i>	de gebruiker betaalt (bijv.: houderschapsbelasting; de eigenaar van de auto betaalt “wegenbelasting”).
b)	<i>Draagkrachtbeginsel;</i>	de sterkste schouders dragen de zwaarste last, de hoogste inkomens betalen procentueel (of relatief) meer belasting (bijv.: loonbelasting, inkomstenbelasting).

Belastingwetten:

De heffing van belastingen door de overheid is alleen mogelijk op grond van de wet.

Loonbelasting (= LB): (maandelijkse) belasting over het loon.

De loonbelasting wordt jaarlijks met de inkomstenbelasting verrekend, d.w.z. de loonbelasting is een voorheffing op de inkomstenbelasting;

als voldoende LB betaald is ⇒ géén IB meer
als te weinig LB betaald is ⇒ IB bijbetalen
als te veel LB betaald is ⇒ IB terug

Loonheffing = loonbelasting + werknemersaandeel sociale premies

NB 1:

Belastingen ontvangt de overheid.

Sociale premies ontvangen de sociale zekerheidsinstellingen.

NB 2:

Collectieve sector = overheidssector + sociale zekerheidsinstellingen

Zie ook eindterm 63.

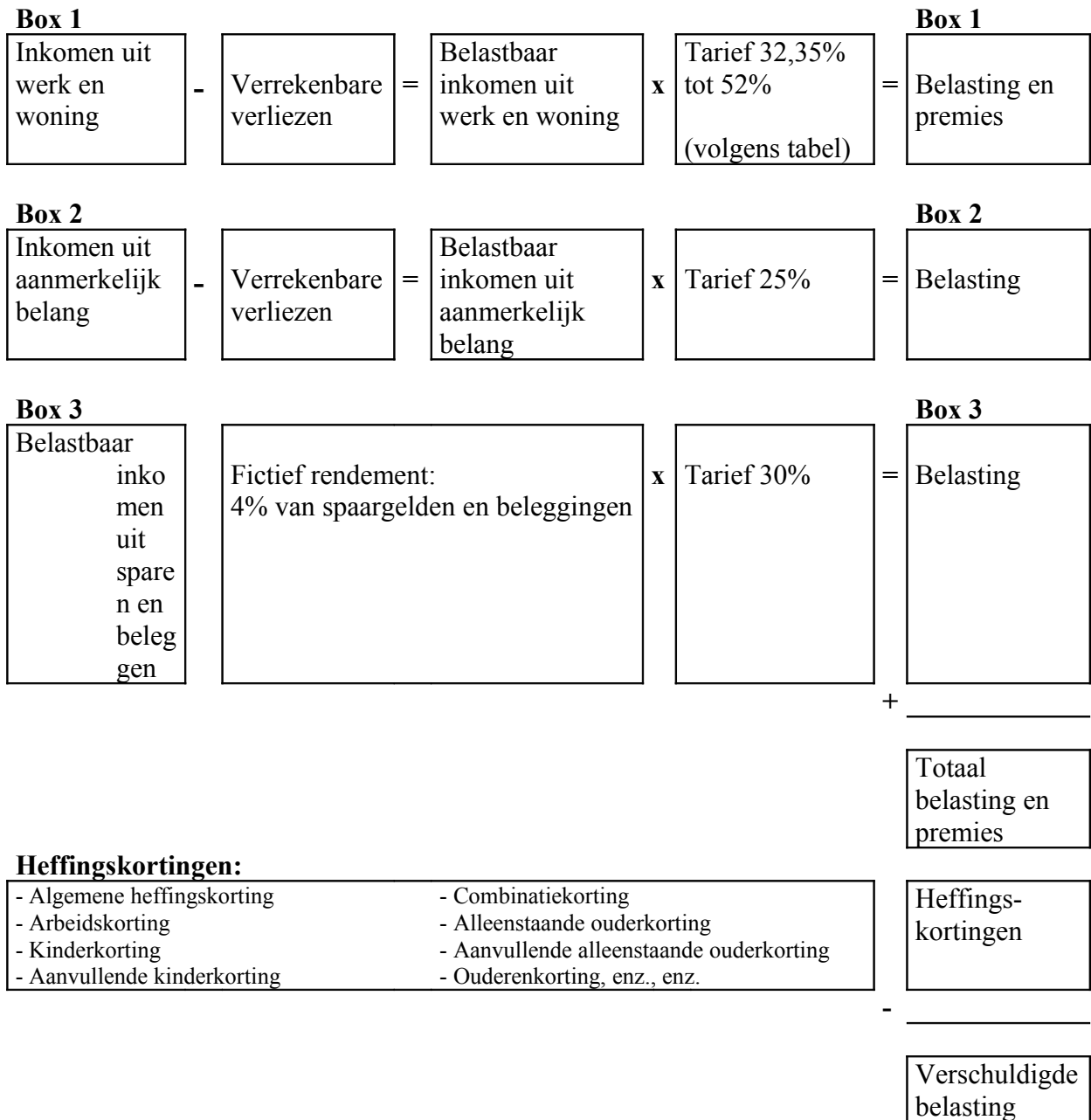
Inkomstenbelasting (= IB): (jaarlijkse) belasting over het verdiende inkomen.

Boxenstelsel:

De inkomstenbelasting die in Nederland betaald moet worden, wordt (sinds 2001) geheven via het boxenstelsel. Alle inkomsten worden verdeeld over drie boxen en vervolgens afzonderlijk belast.

- Box 1:** Inkomen uit werk en woning
- Box 2:** Inkomen uit aanmerkelijk belang
- Box 3:** Inkomen uit sparen en beleggen

Boxen:

2001

Box 1: Inkomsten uit werk en woning

Inkomsten:	
1)	Inkomsten uit werk: Inkomsten uit huidige arbeid én vroegere arbeid. Bijv.: loon, pensioen, uitkeringen, winst (uit eigen zaak).
2)	Inkomsten uit woning: = <i>Eigenwoningforfait</i> ; iedereen met een eigen woning moet een bedrag bij zijn inkomen optellen. Dit is een percentage van de waarde van de woning (voor woningen > € 75.000 is dit 0,8% van de waarde).
Verrekenbare verliezen: Reiskosten openbaar vervoer, betaalde hypotheekrente, kinderopvang, lijfrentepremies, persoonsgebonden aftrek (bijv.: alimentatie, ziektekosten).	

De heffing in box 1:

De heffing in box 1 is een progressieve heffing.

Progressieve heffing: naar mate het inkomen stijgt moet er procentueel meer belasting worden betaald.

Schijventarief:

	Belastbaar inkomen uit werk en woning		Belastingen en premies			
	van	tot	Over	Belasting	Premies	Totaal
1 ^e schijf	€ 0	€ 15.331	€ 15.331	2,95%	29,40%	32,35%
2 ^e schijf	€ 15.331	€ 27.847	€ 12.516	8,45%	29,40%	37,85%
3 ^e schijf	€ 27.847	€ 47.745	€ 19.898	42%	-	42%
4 ^e schijf	€ 47.745	-	-	52%	-	52%

2001

NB: De belasting die betaald moet worden, wordt afgerond op hele gulden in het voordeel van de belastingplichtige!

Schijventarief (grafisch):

	inkomen ↓		
€ 47.745		→ 52%	Belasting
	€ 19.898	→ 42% =	€ 8.357 Belasting
€ 27.847		→ 37,85% =	€ 4.737 Belasting + premies
€ 15.331		→ 32,35% =	€ 4.959 Belasting + premies

2001

Belasting- en premiedruk:

a)	<i>Marginale belastingdruk</i>	het belastingpercentage dat over de laatst verdiende gulden (top-inkomen) moet worden betaald (32,35%, 37,85%, 42% of 52%).
b)	<i>Gemiddelde belastingdruk</i>	het belastingpercentage dat gemiddeld over het totale inkomen moet worden betaald: $\text{Gemiddeld belastingtarief} = \frac{\text{betaalde belasting}}{\text{belastbaar inkomen}} \times 100\%$
c)	<i>Gemiddelde premiedruk</i>	het percentage premies dat over het totale inkomen moet worden betaald: $\text{Gemiddelde premiedruk} = \frac{\text{betaalde premies}}{\text{belastbaar inkomen}} \times 100\%$

NB: in praktijk worden de gemiddelde belasting en premiedruk meestal niet gesplitst maar juist opgeteld (= gemiddelde tarief)

Voorbeeld 1:

Dhr. A. is 45 jaar en een succesvol advocaat met een bruto loon van € 90.000 per jaar. Hij is gehuwd en heeft twee kinderen van 12 en 14 jaar. Zijn vrouw werkt niet. Dhr. A. geeft in verband met zijn beroep regelmatig een lezing waarvoor hij een honorarium ontvangt dat in totaal, in het afgelopen jaar, € 1.000 bedroeg. Hij heeft een eigen woning met een waarde van 200.000 euro. Om bij zijn werk te komen neemt dhr. A. de trein wat hem per jaar € 1.600 kost. Aan hypotheekrente heeft hij het afgelopen jaar € 5.000 betaald.

Gevraagd: Bereken (schematisch) de te betalen belasting in box 1

Bepaal/bereken de marginale belastingdruk en het gemiddelde tarief in box 1.

Oplossing:

Inkomsten:

Loon	€ 90.000	
Honorarium lezingen	€ 1.000	
Eigenwoningforfait (0,8% x 200.000)	€ 1.600	
	————— +	
	→	€ 92.600

Verrekenbare verliezen:

Hypotheekrente	€ 5.000	
Reiskosten openbaar vervoer	€ 1.600	
	————— +	
	→	€ 6.600

Belastbaar inkomen	€ 86.000	
1e schijf	€ 15.331 (32,35%)	€ 4.959
over	€ 70.669	
2e schijf	€ 12.516 (37,85%)	€ 4.737
over	€ 58.153	
3e schijf	€ 19.898 (42%)	€ 8.357
over	€ 38.255	
4e schijf	€ 38.255 (52%)	€ 19.892
Belasting		————— + € 37.945

Marginale belastingdruk = 52%

Gemiddelde tarief = $(37.945 / 86.000) \times 100\% = 44,12\%$.

Box 2: Inkomen uit aanmerkelijk belang**Aanmerkelijk belang:**

Er is sprake van een aanmerkelijk belang indien men ten minste 5% van de aandelen van een BV of NV bezit.

Inkomsten:	Winstuitkering (dividend) op de aandelen van de BV of NV waarin men een aanmerkelijk belang heeft.
Verrekenbare verliezen:	Financieringskosten van de aandelen, bankkosten i.v.m. het aandelenpakket, e.d.

De heffing in box 2:

De heffing in box 2 is een uniform tarief van 25%.

D.w.z. dat de inkomsten verminderd met de verrekenbare verliezen met 25% wordt belast.

Voorbeeld 2 (vervolg):

Dhr. A heeft bovendien in het advocatenkantoor Moscofiets BV, waar hij werk 10% van de aandelen in handen. Hij ontvangt € 3.000 dividend. Hij heeft geen verrekenbare verliezen.

Gevraagd: Bereken de te betalen belasting in box 2.

Oplossing:

Belastbaar inkomen = inkomsten – verrekenbare verliezen = € 3.000

Belasting = 0,25 x € 3.000 = € 750

Box 3: Inkomen uit sparen en beleggen

Inkomsten:	= 4% van het belastbaar vermogen (= Fictief rendement). NB: niet het daadwerkelijk behaalde rendement wordt belast, maar er wordt een vast rendement van 4% verondersteld. <i>Vermogen wat in box 3 valt is bijvoorbeeld: spaargeld, een tweede woning, aandelen (niet aanmerkelijk belang), obligaties enz..</i>
Heffingvrije vermogen:	Een deel (€ 18.146) van het belastbaar vermogen is vrijgesteld. Fiscale partners samen € 36.292. Bovendien is € 2.422 per minderjarig kind extra vrijgesteld.

De heffing in box 3:

De heffing in box 3 is een uniform tarief van 30% (= vermogensrendementsheffing); het rendement van 4% over het belegde vermogen wordt met 30% belast. D.w.z. dat men 30% van 4% = 1,2% belasting betaalt over het belegde vermogen.

Voorbeeld 3 (vervolg):

Dhr. A heeft € 25.000 spaargeld. Een vakantiehuisje in Zeeland van € 125.000 en nog een pakket aandelen Philips voor € 5.000. Het totale vermogen is € 155.000.

Gevraagd: Bereken de te betalen belasting in box 3.

Oplossing:

Belastbaar vermogen = vermogen – vrijstelling = 155.000 – (36.292 + 2 x 2.422) = € 113.864

Fictief rendement = 0,04 x € 113.864 = € 4.554

Belasting = 0,3 x € 4.554 = € 1.366

Heffingskorting(en):

Iedere belastingplichtige heeft recht op een korting op het te betalen belastingbedrag (= algemene heffingskorting). Afhankelijk van de persoonlijke situatie heeft de belastingplichtige eventueel ook nog recht op extra kortingen. Hieronder volgen de belangrijkste heffingskortingen:

Korting:	Wie?	Bedrag
Algemene heffingskorting	Iedere belastingplichtige	€ 1.647
Arbeidskorting	Belastingplichtige met inkomsten uit arbeid (loon, winst eigen bedrijf).	€ 949
Arbeidskorting oudere werknemer	Oudere werkende belastingplichtige: > 57 jaar: > 60 jaar: > 62 jaar:	€ 1.119 € 1.289 € 1.460
Kinderkorting*	Belastingplichtige(n) met kind(eren) < 16 jaar (én inkomen beide ouders/partners < € 56.191).	€ 40
Aanvullende kinderkorting*	Belastingplichtige(n) met recht op de kinderkorting (én inkomen beide ouders/partners < € 28.096).	€ 341 extra
Combinatiekorting	Belastingplichtige met inkomen uit arbeid én kind(eren) < 12 jaar.	€ 190
Alleenstaande ouderkorting	Alleenstaande belastingplichtige met thuiswonende (en te onderhouden) kind(eren) < 27 jaar.	€ 1.301
Aanvullende alleenstaande ouderkorting	Werkende alleenstaande belastingplichtige met recht op de alleenstaande ouderkorting met thuiswonende kind(eren) , < 16 jaar.	€ 1.301 extra
Ouderenkorting	Belastingplichtige > 65 jaar.	€ 289
Aanvullende Ouderenkorting	Alleenstaande belastingplichtige > 65 jaar.	€ 256 extra

* Samen met de partner

Voorbeeld 4 (vervolg):

Uit de gegevens in voorbeeld 1 t/m 3 is het volgende samengevat:

Dhr. A heeft een baan, hij is gehuwd, is 45 jaar en heeft kinderen in de leeftijd van 12 en 14 jaar. Hij heeft inkomsten die deels in box 1, deels in box 2 en deels in box 3 vallen.

Gevraagd: Bereken de te betalen belasting (= de totale belasting van box 1 t/m 3, verminderd met de heffingskortingen).

Oplossing:

Belasting box 1	€ 37.945	
Belasting box 2	€ 750	
Belasting box 3	€ 1.366	
	————— +	
		→ € 40.061

Heffingskortingen:

Algemene heffingskorting	€ 1.647	
Arbeidskorting	€ 949	
	————— +	
		→ € 2.596
		————— -
Te betalen		€ 37.465

Omzetbelasting (= OB of BTW):

De omzetbelasting is een indirecte kostprijsverhogende belasting d.w.z. de consument betaalt de belasting, de ondernemer draagt de BTW af.

BTW = Belasting Toegevoegde Waarde (TGW); belasting over de TGW.

Toegevoegde waard = verkoopwaarde – inkoopwaarde (incl. diensten van derden).

Tarieven BTW:

0%	voor exportgoederen
6%	voor eerste levensbehoeften
19%	voor de overige (luke-) goederen

BTW-afdracht:

Het bedrag dat de ondernemer moet afdragen aan de overheid (fiscus/belastingdienst):

B.T.W.-afdracht = Ontvangen B.T.W. (van afnemers) - Betaalde B.T.W. (aan leveranciers)

De heffing van de omzetbelasting in de praktijk:

Een product doorloopt verschillende stadia in een bedrijfskolom, voordat het product de consument bereikt. Bij iedere verkoop int de overheid omzetbelasting.

Voorbeeld 1: Meubels, BTW-tarief = 19%:

	Inkoop- Prijs ex. BTW	Te betalen BTW	Verkoop- prijs ex. BTW	Te ontvangen BTW	TGW	BTW- afdracht
Bosbouwer	0	0	500	95	500	95
Zagerij	500	95	600	114	100	19
Meubelfabriek	600	114	1.300	228	700	133
Consument	1.300	247				
					Controle	€ 1.300 € 247
Totaal	€ 1.547					

Accijnzen:

Indirecte belastingheffing, die de prijs van het product verhoogt, waardoor er minder wordt verkocht, bijv. benzine, alcohol, sigaretten.

Verschillen BTW / Accijnzen:

Accijnzen:	vast bedrag, op sommige goederen (demerit goods), over verkoopprijs
BTW:	percentage, op alle producten/diensten, over verkoopprijs + accijns

De omzetbelasting en accijnzen werken denivellerend. Omdat hoge inkomens in verhouding minder belasting betalen worden de verschillen tussen hoge en lage inkomens groter (= denivellerend).

Voorbeeld 2:

Twee personen kopen een zelfde product en moeten € 100 BTW betalen.

Persoon A heeft een inkomen van € 4.000,-. Hij betaalt € 100,- BTW.

Persoon B heeft een inkomen van € 1.000,-. Ook hij betaalt € 100,- BTW.

Persoon A: € 100,- / € 4.000,- x 100% = 2,5%

Persoon B: € 100,- / € 1.000,- x 100% = 10%

Conclusie: Persoon B, met het laagste inkomen, betaalt relatief meer BTW.

Eindterm 64:

Overheidsfinanciën:

$Begrotingssaldo = \text{overheidsontvangsten (= B)} - \text{overheidsuitgaven (= O)} = B - O$
--

Als: overheidsontvangsten < overheidsuitgaven (B < O) ⇒ begrotingstekort

Als: overheidsontvangsten > overheidsuitgaven (B > O) ⇒ begrotingsoverschot

Financieringstekort:	= het bedrag dat de overheid extra moet (bij)lenen,
	= de groei /toename van de staatsschuld,
	= de vraag naar geld door de overheid.

$Financieringstekort = begrotingstekort - aflossing \text{ op de staatsschuld.}$
--

NB: Een te hoog financieringstekort is niet gunstig voor de economie, immers:

Financieringstekort ⇒ Vraag naar geld (door overheid) ↑ ⇒ Rente ↑ ⇒ C↓, I↓ ⇒ EV↓

Staatsschuldquote:

$$Staatsschuldquote = \frac{\text{staatsschuld}}{\text{nationaal inkomen}} (x 100\%)$$

Voorbeeld:

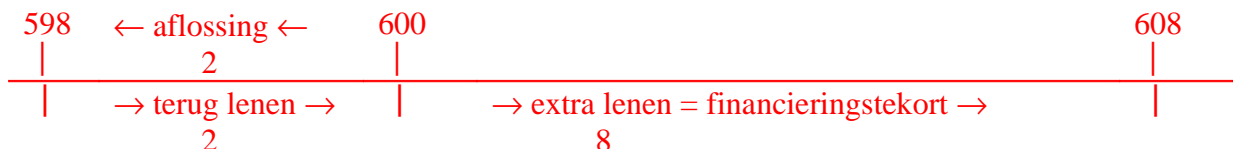
Gegeven:	Nationaal inkomen 1999 (= Y)	€ 800 mld.
	Overheidsinkomsten 1999 (= B)	€ 200 mld.
	Overheidsuitgaven 1999 (= O)	€ 210 mld.
	Staatsschuld 1999	€ 600 mld.
	Aflossing op de staatsschuld 1999	€ 2 mld.

Gevraagd:	Begrotingssaldo 1999
	Financieringstekort 1999
	Staatsschuldquote 1999
	Staatsschuld 2000

Oplossing:

Begrotingssaldo = B – O = 200 – 210 = € - 10 mld. (= Begrotingstekort = 10 mld.)

Financieringstekort = begrotingstekort – aflossing op de staatsschuld = 10 – 2 = € 8 mld.

Staatsschuldquote 1999 = 600 / 800 = 0,75 (of: 75%)

Staatsschuld 2000 = staatsschuld 1999 + financieringstekort = 600 + 8 = € 608 mld.

Begrotingspolitiek:

Beïnvloeding van de economie ($EV = C + I + O + E - M$) met behulp van de overheidsinkomsten (= B) en de overheidsbestedingen (= O).

De Nederlandse overheid voert een zgn. anticyclische begrotingsbeleid:

Anticyclische begrotingspolitiek:

-	bij onderbesteding:	<i>Probleem:</i> ($EV < \text{prod.cap.}$)	<i>Oplossing:</i> $O \uparrow$ en/of $B \downarrow$	<i>Resultaat:</i> $EV \uparrow$
	Uitleg:	$O \uparrow \Rightarrow EV = C + I + O \uparrow + (E - M)$	$\Rightarrow EV \uparrow$	
		$B \downarrow \Rightarrow Yb \uparrow \Rightarrow C \uparrow$ en $I \uparrow$	$\Rightarrow EV \uparrow$	
-	bij overbesteding:	<i>Probleem:</i> ($EV > \text{prod.cap.}$)	<i>Oplossing:</i> $O \downarrow$ en/of $B \uparrow$	<i>Resultaat:</i> $EV \downarrow$
	Uitleg:	$O \downarrow \Rightarrow EV = C + I + O \downarrow + (E - M)$	$\Rightarrow EV \downarrow$	
		$B \uparrow \Rightarrow Yb \downarrow \Rightarrow C \downarrow$ en $I \downarrow$	$\Rightarrow EV \downarrow$	

Gevolgen voor de overheid van het anticyclisch begrotingsbeleid:

- **bij onderbesteding:** *Beleid:* $O \uparrow$ en/of $B \downarrow$ *Gevolg:* (B - O) verslechtert
- **bij overbesteding:** *Beleid:* $O \downarrow$ en/of $B \uparrow$ *Gevolg:* (B - O) verbetert.

Problemen bij het begrotingsbeleid:

Het wijzigen van de overheidsuitgaven /belastingen levert meestal veel problemen op omdat:

- een wijziging moet worden goedgekeurd (wetvoorstel) door het Parlement (duurt lang).
- veel uitgaven liggen voor langere tijd vast.
- veel uitgaven zijn complementair (projecten kunnen niet tussentijds worden gestaakt).
- sommige veranderingen liggen maatschappelijk/politiek gevoelig (bijv.: belastingverhoging).

Staatsschuld verantwoord?

De meningen zijn hierover verdeeld. Maar onderstaande redenering wordt vaak gebruikt:

Lenen voor consumptieve doeleinden door de overheid	Levert niets op in de toekomst	Staatsschuld stijgt en het nationaal inkomen stijgt niet \Rightarrow staatschuldquote stijgt.	Overheidsschuld niet verantwoord
Lenen voor investeringsdoeleinden door de overheid	Levert wel iets op in de toekomst	Staatsschuld stijgt, maar het nationaal inkomen stijgt ook. \Rightarrow staatschuldquote constant	Overheidsschuld wel verantwoord

Financiering van het tekort van de Rijksoverheid:

De overheid leent geld op geldmarkt (looptijd < 2 jaar) maar meestal op de kapitaalmarkt (looptijd > 2 jaar) via staatsleningen (staatsobligaties). De overheid leent van banken (schatkistpapier) en van het publiek (staatsobligaties).

Gevolgen van overheidstekorten:

Staatsleningen	Overheid leent geld \Rightarrow	Vraag naar geld $\uparrow \Rightarrow$	Rente \uparrow
Staatsleningen	Overheid leent geld \Rightarrow	Overheid moet aflossing en rente betalen \Rightarrow	Geld voor overheidstaken \downarrow
Belastingverhoging	Overheid verhoogt Belastingen	Bedrijven rekenen hogere belasting door \Rightarrow	Prijzen \uparrow

Eindterm 65:**Doelinden van de economische politiek:**

a)	<i>Evenwichtige economische groei</i>
b)	<i>Stabiel prijspeil</i>
c)	<i>Volledige werkgelegenheid</i>
d)	<i>Evenwichtige betalingsbalans</i>
e)	<i>Aanvaardbare inkomensverdeling</i>

ad a) Evenwichtige (duurzame) economische groei:

Het nationaal product mag niet te snel groeien. De groei van de productie mag niet leiden tot schadelijke gevolgen voor het milieu; uitputting van grondstoffenvoorraden, energie, kappen van bossen, milieuvervuiling enz.

Maatregelen tegen vervuiling (Nationaal milieubeleidsplan):

- wetten (Wet geluidshinder, Wet verontreiniging oppervlaktewater, enz.).
- gebruik van duurzame energiebronnen (bijv.: wind- en zonne-energie).
- recycling (hergebruik, verwijderingsbijdrage).

Groeibevorderende maatregelen:

- globale maatregelen; verbeteren van de productiestructuur
- bedrijfsgerichte maatregelen; stimuleren van bedrijven, subsidies

Stagnatie: geen groei van de productie, is nadelig voor de werkgelegenheid.

Stagflatie: stagnatie en inflatie (tegelijkertijd).

ad b) Stabiel prijspeil:

Geen inflatie; geen stijging van de kosten van levensonderhoud = geen prijsstijgingen

Soorten inflatie: zie eindterm 31.

ad c) Volledige werkgelegenheid:

Soorten werkloosheid (oorzaken en gevolgen): zie eindterm 5.

Oplossingen werkloosheid: zie eindterm 7.

ad d) Evenwichtige betalingsbalans:

Betalingsbalans: een overzicht van alle economische transacties met het buitenland.
Zie ook eindtermen 15* en 16.

Geld in > uit *betalingsbalansoverschot* (per saldo komt geld uit het buitenland)

Geld in < uit *betalingsbalanstekort* (per saldo gaat geld naar het buitenland)

Evenwicht: als in = uit.

ad e) Aanvaardbare inkomensverdeling:

De inkomensverdeling mag niet scheef zijn, d.w.z. de relatieve verschillen tussen de hoogste en laagste inkomens niet te groot; inkomens nivelleren. Zie ook eindtermen 50 en 51.

Nivellering: verschillen tussen hoogste en laagste inkomens worden relatief kleiner.

Denivellering: verschillen tussen hoogste en laagste inkomens worden relatief groter.

Taken/functies van de overheid:

a)	<i>Allocatiefunctie</i>
b)	<i>Stabilisatiefunctie</i>
c)	<i>Herverdelingsfunctie</i>

ad a) Allocatiefunctie:

- De overheid is producent van: collectieve goederen, quasi-collectieve goederen en individuele goederen (zie eindterm 61).
- De overheid reguleert de markt d.m.v. subsidies, heffingen, geboden en verboden (zie eindterm 43).
- De allocatie wordt ook beïnvloed door belastingheffing; zowel nationaal als via de internationale concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven. (zie eindterm 63).

ad b) Stabilisatiefunctie:

Beoogt de totale vraag naar goederen en diensten (= effectieve vraag = EV) zo te beïnvloeden dat de productiecapaciteit maximaal benut wordt, zodat:

EV = prod.cap. (= bestedingsevenwicht). Een economie is in evenwicht als geldt:

$$\begin{aligned} \text{vraag naar goederen en diensten} &= \text{EV} = \text{prod.cap.} \\ &= \text{(maximale) aanbod van goederen en diensten} \\ \text{qv} &= \text{qa} \end{aligned}$$

Soorten Economische politiek:

1)	<i>Structuurpolitiek</i>	maatregelen van de overheid gericht op verbetering van de aanbodzijde (productie) van het economisch proces. Voorbeeld: verbetering onderwijs, infrastructuur, gezonde concurrentie.
2)	<i>Conjunctuurpolitiek</i>	maatregelen van de overheid gericht op stimulering van de vraagzijde (consumptie) van het economisch proces. Voorbeeld: anticyclisch begrotingsbeleid (zie eindterm 64).

ad c) Herverdelingsfunctie:

Door CAO- en (minimum)loonregelingen, belasting- en premiebeleid, prijs- en tariefbeleid, de sociale zekerheid en het subsidiebeleid zijn de inkomens minder ongelijk verdeeld; zonder overheidsingrijpen (nivellering) zouden de verschillen tussen de hoogste en laagste inkomens groter zijn.

In dit kader maakt men onderscheid tussen:

1)	<i>Primair inkomen:</i>	inkomen ontvangen voor het ter beschikking stellen van de productiefactoren (= loon + pacht + interest + winst).
2)	<i>Secundair inkomen:</i>	= primair inkomen - inkomensheffingen (belastingen/sociale premies) + sociale uitkeringen + inkomensafhankelijke subsidies.
3)	<i>Tertiair inkomen:</i>	= secundair inkomen + het profijt dat men heeft van de overheid via allerlei voorzieningen (bijv. studiefinanciering, onderwijs, goedkoop theaterbezoek enz.) - indirecte belastingen (accijnzen + BTW).

Eindterm 66:**Instrumenten van de overheid:**

A) <i>Instrumenten die ingrijpen in de omvang van productie, inkomen en bestedingen:</i>		
1)	Begrotingspolitiek	* Huidige begrotingspolitiek: anticyclische begrotingsbeleid; afremmen/stimuleren van een hoge/lage EV met behulp van de overheidsinkomsten (= B) en de overheidsbestedingen (= O).
2)	Monetaire politiek	* Huidige monetaire politiek: Beïnvloeding van de economie door DNB met behulp van discontopolitiek en/of openmarktpolitiek. De mgh mag niet te snel stijgen om inflatie te voorkomen. De rente moet, indien mogelijk, omlaag ter stimulering van de investeringen. De koers van de gulden moet stabiel zijn.
3)	Inkomenspolitiek	* Huidige inkomenspolitiek: gericht op nivellering van de inkomens, d.m.v. het progressief belastingstelsel. De overheid garandeert, m.b.v. het minimum (jeugd)loon de koopkracht voor economisch zwakkeren.
4)	Prijspolitiek	* Huidige prijspolitiek: inflatie beperkt houden (< 5%). Het instellen van maximumprijzen en subsidies zorgt er voor dat bepaalde goederen betaalbaar blijven.
B) <i>Instrumenten die ingrijpen in de structuur van productie, inkomen en bestedingen:</i>		
5)	Structuurpolitiek	* Huidige loonpolitiek: loonmatiging (groei van de lonen beperken) ter stimulering van de investeringen (i.v.m. de werkgelegenheid), het voorkomen van inflatie en het verbeteren van de concurrentiepositie.
6)	Handelspolitiek	* Huidige handelspolitiek: overheid probeert de handel met het buitenland te bevorderen (bevorderen van de vrijhandel).
7)	Consumptiepolitiek	* Huidige consumptiebeleid: consumptievrijheid voor consument (maar voor sommige goederen subsidiëring of juist belastingheffing).
C) <i>Instrumenten die ingrijpen in de sturing van productie, inkomen en bestedingen:</i>		
8)	Privatiseringspolitiek	* Huidige privatiseringspolitiek: werkzaamheden die door de overheid werden verricht laten doen door bedrijven (bijv.: P.T.T./K.P.N. en N.S. zijn zelfstandige bedrijven geworden).
9)	Dereguleringspolitiek	* Huidige dereguleringspolitiek: vermindering en vereenvoudiging van wetten en regels.
10)	Marktinterventiepolitiek	* Huidige marktinterventiepolitiek: een gezonde concurrentie handhaven, stimuleren van merit-goods (met subsidies) en het afremmen van demerit-goods (met belastingen).

NB:

Het beleid van de Nederlandse regering zal uiteraard in vele gevallen conform Europese afspraken (bijv.: EU, EMU) dienen te zijn. Zie ook domein Q: Europese Integratie.

Loonpolitiek:

a)	<i>Geleide loonpolitiek:</i>	Overheid stelt na overleg met de sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) in de Stichting van de Arbeid de hoogte van de lonen vast (in Nederland van 1945 - 1963).
b)	<i>Vrije loonpolitiek:</i>	Lonen komen tot stand door onderhandeling tussen de vakbonden en de werkgeversorganisaties; de overheid is geen partij meer (in Nederland sinds 1963).

De geschiedenis van de loonvorming in Nederland:

Na W.O.-II:	<i>Harmoniemodel</i>	Gebaseerd op wederzijds vertrouwen. Men zag in dat men wederzijds belang had bij het loonoverleg. Men zocht samen naar oplossingen.
Na de wederopbouw:	<i>Conflictmodel</i>	Staat tegenover het harmoniemodel; gebaseerd op eigenbelang.
Huidige situatie:	<i>Poldermodel</i>	Overlegstructuur waarbij er ondanks de tegenstrijdige belangen van de partijen er ook de bereidheid is tot het doen van concessies (zie ook eindterm 61*).

Extra / eigen aantekeningen: